

7. Козловець М. А. Феномен національної ідентичності: Виклики глобалізації : монографія / Микола Адамович Козловець. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 558 с.
8. Лильо Т. Комунікація. Ідентичність. Глобалізація : монографія / Тарас Лильо. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2004. – 134 с.
9. Мас-медіа в сучасній Україні, 9 листопада 1996 р. // Діалоги на межі століть : Стенограми міждисциплінарних семінарів ім. Івана Лисяка-Рудницького, Київ, 1996–2000 рр. / [ред. К. Сігов, Л. Фінберг]. – К. : Дух і літера, 2003. – С. 100–117.
10. Михальченко М. І. Постколоніальний синдром на пострадянському просторі : порівняльний аналіз / Микола Іванович Михальченко // Світогляд. – 2010. – № 5. – С. 50–53.
11. Москаленко А. Вступ до журналістики : підручник / А. Москаленко. – К. : Школяр, 1997. – 297 с.
12. Набрusco В. «Чи стане Україна господарем у власному інформаційному просторі?» / Віктор Набрusco // Дзеркало тижня. – 2008 р. – 13 верес. – № 34 (713).
13. Павличко Д. Українська національна ідея : статті, виступи, інтерв'ю, документи / Дмитро Павличко. – К. : Основи, 2004. – 771 с.
14. Скуратівський В. Гуманітарна політика в Україні : навч. посіб. / Віталій Скуратівський, Володимир Трощинський, Світлана Чукут. – К. : Укр. Акад. держ. упр., 2002. – 261 с.
15. Трансформація національної ідентичності: Історіософські, культурологічні та соціально-психологічні аспекти : Проект ДФФД № 07.07/43 [Електронний ресурс] / [керівник і виконавці проекту : Сергійчук В., Піскун В., Воропаєва Т., Ціпка А., Щербатюк О.] ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Режим доступу : // <http://www.dffd.itdev.org.ua/Joomla/images/stories/download/Book/.../20.pdf>
16. Харченко Л. Вплив місцевих ЗМІ на формування національної ідентичності : Аналітична записка до Секретаріату Президента України 16.07.2008 [Електронний ресурс] / Леонід Харченко. – Режим доступу : <http://niss.lviv.ua/analytics/54.htm>
17. Хомин О. Національна ідея як змістовий фактор модифікованого українського радіомовлення (на прикладі передач Національної радіокомпанії України) [Електронний ресурс] / Олег Хомин. – Режим доступу : files.ukraine.ck.ua/.../Національна%20ідея%20на%20Укр.%20радіо.txt

УДК 808

І. Д. Ярошук – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри іноземних мов Тернопільського національного економічного університету

До питання про визначення понять «спілкування», «комунікація» та їхнє співвідношення

Роботу виконано на кафедрі іноземних мов ТНЕУ

Розглянуто суть понять «спілкування» та «комунікація». Визначено співвідношення спілкування та комунікації з позиції підготовки майбутнього фахівця економічного профілю.

Ключові слова: спілкування, комунікація, комунікативний акт, міжособистісне спілкування.

Ярошук И. Д. К вопросу об определении понятий «общение», «коммуникация» и их соотношение.

Рассматривается сущность понятий «общение» и «коммуникация». Определяется соотношение общения и коммуникации с позиции подготовки будущего специалиста экономического профиля.

Ключевые слова: общение, коммуникация, коммуникативный акт, межличностное общение.

Yaroshchuk I. D. To the Question About Determination of the Concepts «Intercourse», «Communication» and their Correlation. The determination of the essences of “intercourse” and «communication» is considered. The correlation of intercourse and communication from position of preparation of future specialist of economic type is defined.

Key words: intercourse, communication, communicative act, interpersonal intercourse.

Постановка наукової проблеми та її значення. Дослідження процесу підготовки майбутніх фахівців до професійного спілкування зумовлює необхідність з'ясування сутності та змісту спілкування для організації ефективної і результативної комунікативної взаємодії суб'єктів економічної діяльності.

Проведений аналіз дефініції поняття «спілкування» дав змогу стверджувати, що існують два основні підходи щодо його трактування – інформаційний і діяльнісний. У дослідженнях М. Кагана, зокрема, спілкування визначається як міжсуб'єктна взаємодія і взаємовідношення, у процесі яких здійснюється взаємообмін інформацією та діяльністю [7]. Поняття «спілкування» є одним із ключових для багатьох наук, тому розглянемо його синонімічний ряд, оскільки детальна характеристика названих підходів сприятиме ґрунтовному розумінню суті феномену, що досліджується.

Інформаційний підхід передбачає вивчення спілкування як процесу передачі будь-якої інформації комунікатором та сприйняття її реципієнтом за допомогою знакових систем. На початку ХХ ст. у науковому обігу з'явився новий термін – «комунікація», який вивчають у контексті міжособистісного спілкування [15, 63]. Тому природно виникає запитання щодо можливості ототожнення чи розмежування дефініцій «спілкування» і «комунікація».

Метою наукового пошуку є визначення суті понять «спілкування» та «комунікація». Досягнення поставленої мети зумовлює виконання важливого завдання, яке передбачає з'ясування співвідношення понять «спілкування» та «комунікація» з позиції підготовки майбутнього фахівця економічного профілю.

У вирішенні проблеми визначення співвідношення понять «спілкування» та «комунікація» допоможе проведений аналіз словникових визначень і праць фахівців у сфері соціально-гуманітарних наук, у процесі якого виділилося декілька підходів щодо характеристики понятійного апарату, що досліджується. Зокрема, М. Богословський, О. Степанов та інші вважають «спілкування» значно вужчим поняттям, ніж «комунікація» [14, 110]. Б. Паригін доповнює: у терміна «комунікація» є певні переваги над терміном «спілкування», оскільки останній не має широкої деривативної бази [16, 18–20].

М. Каган наполягає на розмежуванні дефініцій «спілкування» та «комунікація», стверджуючи, що між ними є певна відмінність. По-перше, поняття «комунікація», на його думку, характеризується суб'єкт-об'єктним зв'язком, тобто суб'єкт передає певну інформацію об'єктові, який є її пасивним «приймачем». У спілкуванні ж інформація циркулює між рівноправними партнерами та характеризується двоспрямованістю. По-друге, «спілкування має практичний матеріальний характер і практично-духовний характер», тоді як комунікація є «суто інформаційним процесом – передачею тих чи інших повідомлень» [6, 43–146].

Результати аналізу визначень феномену, що досліджується, вказують на наявність іншого підходу, прихильники якого визначають комунікацію як спілкування. За визначенням В. Юкало, комунікація від латин. *communicatio, communicio* – роблю спільним, пов'язую, спілкуюсь або спілкування – це взаємодія людей, під час якої вони, впливаючи один на одного за допомогою мови й інших знаків, обмінюються інформацією та організують свою спільну діяльність [19, 43]. В. Кодухов стверджує, що спілкування або комунікація – це передача повідомлення з певною ціллю від однієї людини до іншої, результат комунікативної діяльності двох або кількох людей у певній ситуації за наявності спільного засобу спілкування [8]. Вітчизняний мовознавець Ф. Бацевич визначає комунікацію як спілкування особистостей за допомогою мовних і паралінгвістичних засобів із метою передавання інформації [2, 329].

Багато науковців у своїх дослідженнях доводять інформаційний статус спілкування. Вони наголошують на тому, що його комунікативна сторона тісно пов'язана з обміном інформацією. Зокрема, Е. Гроссе стверджує: «комунікація є процесом спілкування за допомогою знаків (мовних і немовних), що має на меті передавання інформації незалежно від способу та намірів» [20]. Цю думку своїми дослідженнями підтверджує М. Лисіна, у працях якої йдеться про те, що в процесі визначення спілкування, акцентуючи при цьому на обміні інформацією як основі спілкування, останнє перетворюється на комунікацію [10, 23].

Прихильниками ототожнення понять «спілкування» і «комунікація» є Ф. Бацевич, К. Черрі та ін. Зокрема, К. Черрі вважає комунікацію «соціальним спілкуванням», у процесі якого використовують численні системи зв'язку, основними серед яких «безперечно є людські мова та мовлення» [18, 23–24]. Вітчизняний мовознавець Ф. Бацевич теж пропонує термін «комунікація» вживати як синонім терміна «спілкування» з метою наголошення на процесах соціальної взаємодії в їхньому знаковому втіленні [2, 27–28].

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Ми поділяємо погляди про те, що термін «комунікація» є синонімом терміна «спілкування», характеризуючи його в нашому дослідженні як процес взаємообміну інформацією між викладачем і

студентом. Метою такого взаємообміну, як стверджує Н. Волкова, є складний процес досягнення взаєморозуміння суб'єктів комунікації, модель якого складається з таких структурних елементів, як:

- відправник інформації (викладач) – суб'єкт, який формує зміст, структуру інформації, що передається;
- інформація – повідомлення, закодоване за допомогою символів;
- кодування – подача інформації, яку прагне донести її відправник до адресата у зрозумілих для нього кодах (символах);
- канал зв'язку – засоби комунікації;
- декодування – переклад інформації мовою одержувача (залежить від його сприйняття, здатності розрізнити й інтерпретувати коди, використані для передавання інформації);
- одержувач (студент) – особа, яка приймає інформацію та виявляє відповідну реакцію, від якої залежить результативність комунікації [5].

Початком процесу комунікації є вибір тієї інформації, що надалі стане її предметом, а завершенням – організація зворотного зв'язку з метою передачі отримувачем повідомлення про ступінь зрозумілості тієї чи іншої звістки відправнику.

Проте суть процесу спілкування чи комунікації не варто обмежувати лише функцією прийому та передачі інформації. Окрім обміну інформацією, потрібно врахувати стосунки партнерів зі спілкування, де кожен з учасників є активним суб'єктом взаємодії. У процесі взаємної активності здійснюється аналіз мотивів, цілей, установок об'єкта інформації (іншого суб'єкта).

Основою професійно-педагогічної комунікації, як зазначає Н. Волкова, є спільна діяльність суб'єктів комунікації (суб'єкт-суб'єктна взаємодія). У процесі цієї активності, опосередкованої взаємообміном інформацією, кожен суб'єкт засвоює загальнолюдський досвід, історично сформовані суспільні, педагогічні, комунікативні, моральні й інші цінності, знання і способи комунікативної діяльності, а також виявляє, відображає та розвиває власні психічні якості, формуючи себе як особистість і суб'єкт комунікації [5].

У процесі спілкування важливим є і обмін інформацією, і певна взаємодія, спрямована на організацію спільної діяльності людей. Результатом характеристики такого феномену з позиції діяльнісного підходу стало виділення двох основних аспектів: спілкування як атрибут діяльності та як самостійний вид діяльності.

У цій ситуації знову виникає проблема суб'єкт-об'єктних стосунків, оскільки основою визначення діяльності є стосунки на зразок «суб'єкт–об'єкт», «суб'єкт–предмет», а у спілкуванні – «суб'єкт–суб'єктного» характеру. Можна припустити, що стосунки «суб'єкт–суб'єкт» є складником «суб'єкт-предметних» відносин. Тоді соціальне буття людини визначається через її взаємини зі світом предметів, так би мовити через потік діяльностей, які взаємозмінюються, а безпосередні чи опосередковані контакти з людьми, у процесі яких відбувається оволодіння суспільно-історичним досвідом, залишаються поза увагою. Така позиція не є переконливою, оскільки спілкування – це специфічна форма взаємодії людей, де кожен виступає як суб'єкт, пізнаючи, впливаючи та визначаючи своє ставлення до партнера, трансформуючи інформацію згідно з власними переконаннями та поглядами. Зазначимо, що людина може виступати об'єктом спілкування, оскільки сама стає об'єктом пізнання співрозмовника.

Описуючи процес спілкування, Б. Ломов доводить необхідність проведення подвійного аналізу цієї дії стосовно кожного з його учасників, наприклад, досліджуючи комунікативну діяльність двох індивідів А та Б, де суб'єктом обираємо індивіда А, який одночасно є об'єктом комунікативної діяльності індивіда Б. Тобто спілкування – це «сума двох різноспрямованих діяльностей» [12, 251–252]. Потрібно пам'ятати, що партнери зі спілкування не обов'язково повинні спрямовувати свою діяльність один на одного, оскільки об'єктом їхніх спільних дій може бути будь-який предмет чи явище.

Експериментально обґрунтовано вплив безпосереднього спілкування на точність та деталізацію сприйняття. У результаті досліджень виявилось, що завдяки міжособистісному спілкуванню кількість помилок у тих, хто брав участь в експерименті, зменшилася удвічі, а кількість деталей, які запам'ятали учасники, збільшилася на 23,6 % [11, 113]. Отже, у процесі спілкування як особливої форми взаємодії людей відбувається взаємний обмін ідеями та думками. У такому процесі окремо взятий індивід вивчає здобутки своїх попередників, розширюючи власний досвід, та залишає в ньому

свій особистий внесок. Тобто засвоєння новітніх технологій чи спадку попередніх поколінь здійснюється не лише через діяльність, а й завдяки спілкуванню з іншими людьми.

О. Леонт'єв визначає спілкування як активність взаємодіючих осіб, у процесі якої, впливаючи одне на одного за допомогою знаків (у тому числі й мовних), вони організують спільну діяльність [9, 28]. Спілкування завжди розгортається у структурі спільної діяльності комунікантів. У її організації принципове значення мають екстралінгвістичні умови спілкування і спрямованість пізнавальних процесів комунікантів. Вибірковість і спрямованість цих процесів визначаються цілями, потребами, емоціями тих, хто спілкується, тобто всіма тими чинниками, що відображають суть принципу активності психічного відображення, сформульованого в загальнопсихологічній теорії діяльності [3, 145].

Отже, комунікативний процес розпочинається на основі певної спільної діяльності, а обмін знаннями чи ідеями щодо неї в подальшому стає результатом спільних зусиль стосовно її організації та розвитку.

Досліджуючи феномен спілкування, насамперед маємо на увазі міжособистісне спілкування людей, оскільки в ньому найповніше відображаються і визначаються соціальні функції та належність до певної спільноти співрозмовників, які беруть участь у комунікації. Тому для характеристики процесу спілкування розглянемо ті фактори, що пов'язані з особистісними властивостями та міжособистісними стосунками людей, які беруть участь у спілкуванні.

О. Бодальов трактує спілкування як взаємодію людей, сенсом якої є обмін інформацією за допомогою різноманітних засобів комунікації з метою встановлення взаємин між ними. У свою чергу, міжособистісне спілкування науковець визначає як необхідну умову буття людей, без якої стає неможливим повноцінне формування не лише психічних функцій, процесів і якостей людини, а й особистості в цілому [4, 11]. Міжособистісне спілкування, сприяючи самовираженню особистості, взаєморозумінню співрозмовників чи отриманню необхідної інформації, є однією із форм задоволення комунікативних потреб та умовою буття людини: лише у взаємодії люди пізнають самі себе та один одного, між ними виникають певні відносини, тобто здійснюється взаємодія людини з людиною.

Міжособистісному спілкуванню притаманні такі риси, як неповторність взаємодії в межах комунікативного акту, неможливість замінити його іншими типами зв'язків між людьми, взаємозалежність учасників міжособистісного спілкування, взаємне з'ясування особистісних стосунків, пошук двосторонньої користі, взаємні психологічні орієнтації, наявність сукупних знань, особистісні засади спілкування [2, 42–43]. Таким чином, спілкування є формою взаємодії суб'єктів, котра мотивується їхніми прагненнями виявити психологічні якості один одного, та в процесі якої формуються міжособистісні стосунки між людьми.

Важливим компонентом міжособистісного спілкування є міжособистісне пізнання. Наукові доробки О. Бодальова, який одним із перших зацікавився проблемою міжособистісного пізнання, започаткували низку досліджень у галузі взаємсприйняття і взаєморозуміння людей. Учений визначав міжособистісне пізнання як систему дій суб'єкта, результатом яких стають знання про іншу людину та від яких значною мірою залежить успішність вирішення завдань, поставлених у процесі взаємної активності людей [4, 37–38].

Характер взаємодії між людьми та її результати багато в чому залежать від того, як люди сприймають, розуміють, відтворюють та інтерпретують поведінку один одного, оцінюють свої можливості й інших учасників спілкування. У процесі взаємспрямованих дій відбувається порозуміння чи непорозуміння між співрозмовниками, зростає їх здатність прогнозувати чи неспроможність передбачити поведінку один одного.

До певної міри з процесом спілкування пов'язують добробут людини та ефективність її діяльності. Наприклад, фахівці в галузі створення та впровадження нової техніки вважають, що технічна ідея забезпечує успіх нового агрегату лише на 20 %, а 80 % успіху залежить від міжособистісного спілкування: потрібно довести нову ідею до фахівців, переконати їх в її ефективності, одержати дозвіл на апробацію, знайти охочих взяти участь у впровадженні тощо [17, 27].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, спілкування є тією умовою, без якої неможливе пізнання дійсності людиною [1, 315]. У процесі спілкування індивід засвоює загальнолюдський досвід, суспільні норми, цінності та способи діяльності, формуючи себе таким чином, як особистість і суб'єкт діяльності. Тому поза спілкуванням унеможлиблюється формування і окремої людської особистості, і суспільства в цілому. Спілкування – це унікальний спосіб життєдіяльності, взаємодії та буття людей.

Людина повинна вміти спілкуватися, беручи участь у повсякденних чи побутових розмовах та на фаховому рівні. Професійне спілкування – досить складне поняття, оскільки передбачає не лише знання необхідної термінології та уміння використовувати її в процесі виконання професійних завдань, а й знання закономірностей психології діяльності співрозмовників і вміння застосовувати їх у певних професійних ситуаціях. Компетентне спілкування фахівця передбачає знання техніки безконфліктного спілкування та уміння користуватися нею, взаємодіючи зі співрозмовниками різних психологічних типів тощо, що дає змогу підтримувати конструктивний і позитивний психологічний клімат ділової розмови та приводить до підвищення ефективності роботи й досягнення високих результатів у тій чи іншій установі. Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні змісту та структури професійного спілкування майбутнього економіста.

Список використаної літератури

1. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания / Б. Г. Ананьев. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1968. – 339 с.
2. Бацевич Ф. С. Основы коммуникативной лингвистики : підручник / Ф. С. Бацевич. – К. : Академія, 2004. – 344 с.
3. Бодалёв А. А. Личность и общение : избр. тр. / А. А. Бодалёв. – М. : Педагогика, 1983. – 272 с.
4. Бодалёв А. А. Психология общения / А. А. Бодалёв. – Москва ; Изд-во «Ин-т практ. психологии» ; Воронеж : НПО «МОДЭК», 1996. – 256 с.
5. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / Н. П. Волкова. – К. : Академія, 2006. – 256 с.
6. Каган М. С. Мир общения / М. С. Каган. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1998. – 216 с.
7. Каган М. С. Мир общения. Проблема межсубъектных отношений. – М. : Политиздат, 1988. – 319 с.
8. Кодухов В. И. Введение в языкознание : [учеб. для пед. ин-тов по спец. № 2101 «Русский язык и литература»] / В. И. Кодухов. – М. : Просвещение, 1987. – 286 с.
9. Леонтьев А. А. Язык, речь, речевая деятельность / А. А. Леонтьев. – М. : Просвещение, 1969. – 214 с.
10. Лисина М. И. Общение, личность и психика ребёнка / М. И. Лисина ; под ред. А. Г. Рузской. – Москва ; Изд-во «Ин-т практ. психологии» ; Воронеж : НПО «МОДЭК», 1997. – 384 с.
11. Ломов Б. Ф. Вопросы общей, педагогической и инженерной психологии / Б. Ф. Ломов. – М. : Педагогика, 1991. – 296 с.
12. Ломов Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии / Б. Ф. Ломов. – М. : Наука, 1984. – 445 с.
13. Ночевник М. Н. Человеческое общение / М. Н. Ночевник. – М. : Политиздат, 1988. – 127 с.
14. Общая психология : учеб. пособие для студ. пед. ин-тов / под ред. В. В. Богословского, А. Г. Ковалева, А. А. Степанова. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Просвещение, 1981. – 383 с.
15. Основы теории коммуникации : учеб. для высш. учеб. заведений / под ред. М. А. Василика. – М. : Гардарика, 2003. – 612 с.
16. Парыгин Б. Д. Основы социально-психологической теории / Б. Д. Парыгин. – М. : Мысль, 1971. – 348 с.
17. Семиченко В. А. Психология та педагогіка сімейного спілкування : навч. посіб. для вищ. навч. закл. / В. А. Семиченко, В. С. Заслуженюк. – К. : Веселка, 1998. – 214 с.
18. Черри К. Человек и информация : пер. с англ. / К. Черри. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1972. – 368 с.
19. Юкало В. Структура спеціальної мови і професійного спілкування / В. Юкало // Дивослово. – К. : [б. в.], 2005. – № 12. – С. 43–47.
20. Grosse E. Text und Kommunikation / E. Grosse. – Stuttgart, Berlin, Köln, Mainz : [s. n.], 1976. – 164 p.

УДК 007.304.004.9

М. С. Яценко – студентка 2 курсу магістратури Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Л. М. Вежель – кандидат філологічних наук, доцент Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Прес-реліз 2.0 як інструмент створення контенту соціальних медіа

*Роботу виконано на кафедрі
реклами та зв'язків з громадськістю КНУ ім. Т. Шевченка*

У статті описується поняття прес-релізу 2.0, або new media реліз, та розглядаються сучасні вимоги до контенту, який має використовуватися в таких текстах.

Ключові слова: прес-реліз 2.0, new media реліз, інтернет, соціальні мережі, блоги.